

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Рехтета Олександр Миколайович

УДК: 338.436:62

**МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ
СТРУКТУРНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОСТУ**

08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата економічних наук

Одеса – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Миколаївському національному університеті ім. В.О. Сухомлинського Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Стройко Тетяна Володимирівна,
Миколаївський національний університет
ім. В.О. Сухомлинського, завідувач кафедри
міжнародної економіки та менеджменту освіти.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Гулей Анатолій Іванович,
ПрАТ «Українська міжбанківська валютна біржа»,
голова правління;

доктор економічних наук, доцент
Стегней Маріанна Іванівна,
Мукачівський державний університет, декан
факультету економіки, управління та інженерії.

Захист відбудеться «28» квітня 2016 року о 13-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.088.05. в Одеській національній академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112, аудиторія А-234.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеської національної академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112.

Автореферат розісланий «28» березня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Крупіца

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах трансформації соціально-економічної системи держави та регіонів позитивна динаміка економічного зростання безпосередньо залежить від реалізації інвестиційної спрямованості економіки. Структурно-інвестиційна політика є найважливішою складовою частиною довгострокової економічної стратегії держави і регіонів, що включає використання методів стимулювання інвестиційної діяльності в країні та регіонах і здійснення державних та регіональних інвестиційних програм. Довгострокова структурно-інвестиційна стратегія регіону передбачає формування мети інвестиційної діяльності, оцінку можливості використання інвестиційного потенціалу, створення сприятливих умов для динамічного розвитку інвестиційної діяльності.

Реалізація регіональної структурно-інвестиційної політики, природно, вимагає формування адекватного економічного та організаційно-економічного механізму, включаючи відносно стабільне законодавство, розвинену інфраструктуру фінансового ринку та ін. Механізм управління інвестиційною діяльністю в регіоні являє собою сукупність принципів, методів і важелів впливу за допомогою інвестиційних ресурсів на розвиток соціально-економічної системи регіону. Тільки при активній прямій і непрямій підтримці держави може бути успішно реалізований інвестиційний потенціал, який мають регіони.

Необхідне формування моделі структурно-інвестиційної політики в умовах реалізації курсу на модернізацію і створення інноваційної економіки з урахуванням змінності загальноекономічних, територіальних і галузевих чинників, правової забезпеченості, рівня розвитку конкуренції, форм власності, які формують інвестиційне середовище в економіці країни і регіонів. Без наявності дієвої регіональної структурно-інвестиційної стратегії вирішення завдань економічного росту регіонів буде носити поточний, спонтанний і ситуативний характер.

Значний внесок у розробку проблем управління інноваційним розвитком регіонів зробили відомі вчені-економісти: І.П. Андрушків, В.П. Бабич, І.В. Багрова, В.Ф. Беседін, І.А. Бланк, Б.В. Буркинський, О.В. Гаврилюк, В.М. Гончаров, А.І.Гулей, Н.В. Дацій, Е.М. Забарна, В.І.Захарченко, О.Є. Кузьмін, О.П. Кириленко, І.І.Лукінов, В.С. Марцин, Т.В. Стройко, К.М. Онищенко, Ю.В. Орловська, О.В. Панухник, М.І. Стегней, О.О. Пелих, А.А. Пересада, Г.М. Пилипенко, В.А.Романенко, Г.І.Сорокуров, М.М. Туріянська та ін.

У роботах вказаних авторів закладено науковий фундамент вирішення проблем формування і реалізації регіональної структурно-інвестиційної стратегії економічного росту. Однак, в умовах диференціації рівня соціально-економічного розвитку та суттєвих відмінностей у рівні інвестиційного потенціалу регіонів України, управління структурними зрушеннями вимагає розробки адаптивних стратегій, механізмів та інструментів реалізації регіональної структурно-інвестиційної політики.

Важливість і значимість означених проблем зумовили вибір теми, постановку мети і завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації є складовою частиною програми наукових досліджень Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського за темами «Неприбуткові організації в країнах соціальної ринкової економіки» (номер державної реєстрації 0111U002163); «Структурні трансформації національних економік в глобальному вимірі» (державний реєстраційний номер 0115U001206) Внесок автора полягає у розробці наукових положень та практичних рекомендацій з розробки механізмів формування і реалізації регіональної структурно-інвестиційної стратегії економічного росту.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій з розробки механізмів формування і реалізації регіональної структурно-інвестиційної стратегії економічного росту.

Для досягнення поставленої мети були поставлені і вирішені наступні завдання:

- дослідити теоретичні аспекти теми та уточнити зміст поняття «трансформація економічної структури регіональної економіки»;
- розробити концепцію формування інтегрованої структурно-інвестиційної стратегії розвитку регіону;
- удосконалити методичні засади обґрунтування вибору та реалізації структурно-інвестиційної політики на регіональному рівні;
- запропонувати систему показників ефективності реалізації регіональної структурної політики;
- обґрунтувати методичний підхід до визначення часового лага розподілу впливу інвестицій на ріст валового регіонального продукту;
- розвинути методичний підхід до здійснення структурного аналізу виробничої сфери регіону;
- обґрунтувати пропозиції по формуванню механізму управління інвестиційною привабливістю регіону;
- розробити схему формування механізму забезпечення економічної безпеки діяльності по залученню інвестицій у розвиток регіону.

Об'єктом дослідження є процеси структурно-інвестиційних перетворень у регіональній економіці.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти розробки механізмів формування і реалізації регіональної структурно-інвестиційної стратегії економічного росту.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, регіонально-адміністративного менеджменту, інвестиційного менеджменту, дослідження вітчизняних і закордонних учених у сфері структурно-інвестиційного розвитку регіональної економіки.

У процесі дослідження використовувались наступні методи: монографічний – при вивченні досвіду та особливостей формування

регіональної стратегії та механізмів структурно-інвестиційних перетворень; аналізу і синтезу – при дослідженні сучасного стану та тенденцій розвитку інвестиційної діяльності в регіонах; абстрактно-логічний - при вивченні публікацій за темою дисертації, при оцінці отриманих власних результатів, при визначенні перспективних напрямків структурно-інвестиційних перетворень в регіональній економіці; теоретичного узагальнення та порівняння - при теоретичному узагальненні та формулюванні висновків, для упорядкування термінології в понятійному апараті; економічного аналізу - для здійснення аналізу впливу інвестиційної діяльності на соціально-економічний розвиток регіону; економіко-статистичний – для визначення факторів формування регіональної структурно-інвестиційної політики; структурно-логічний - для виявлення взаємозв'язків між елементами механізму реалізації регіональної структурно-інвестиційної стратегії, графічної інтерпретації - при обробці статистичних даних, їх відображення у вигляді рисунків і діаграм.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі на нормативно-правові акти України, що регулюють структурно-інвестиційні процеси в регіонах, дані Державної служби статистики України, наукові праці з проблем продуктивних сил та структурно-інвестиційної політики, інформаційно-аналітичні матеріали та науково-методичні розробки, публікації в періодичних виданнях.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій з розробки механізмів формування і реалізації регіональної структурно-інвестиційної стратегії економічного росту.

Наукова новизна найважливіших результатів дослідження полягає у наступному:

вперше:

- розроблено концепцію формування інтегрованої структурно-інвестиційної стратегії розвитку регіону, засновану на систематичній моніторинговій оцінці стану інвестиційних процесів підсистем, що входять у регіон, з використанням методів активізації цих процесів, з урахуванням їх соціально-економічних, а також географічних і кліматичних особливостей;

удосконалено:

- методичні засади обґрунтування вибору та реалізації структурно-інвестиційної політики на регіональному рівні, що включають виявлення пріоритетів у соціально-економічному розвитку регіону методом експертного опитування та розробку комплексу взаємопов'язаних економіко-математичних моделей з метою ефективних витрат на обрані пріоритетні інфраструктурні регіональні програми;

- систему показників ефективності реалізації регіональної структурної політики, що включає оцінку економічної (бюджетної), соціальної й інтегральної ефективності і дозволяє визначити характер і потенціал структурно-інвестиційних реформ економіки регіону;

- методичний підхід до визначення часового лага розподілу впливу інвестицій на ріст валового регіонального продукту з використанням

економіко-математичних методів і кореляційного поля показників інноваційної й інвестиційної діяльності регіону, що дозволяє формувати більш обґрунтовані прогностичні параметри регіональних інвестиційних потреб при коректуванні програми інноваційного розвитку регіону, а також оцінювати ступінь насичуваності його інвестиційними ресурсами;

дістали подальший розвиток:

- понятійно-категоріальний апарат регіонального менеджменту у частині конкретизації змісту поняття «трансформація економічної структури регіональної економіки», що визначено як послідовний процес галузевої й територіальної реструктуризації економіки на мезорівні, цілями якого є стимулювання ресурсних потоків економічних суб'єктів в інноваційні проекти регіону, міжрегіональний перетік капіталу й трудових ресурсів, забезпечення стійкого розвитку регіонів;

- методичний підхід до здійснення структурного аналізу виробничої сфери регіону, заснований на оцінці зв'язку впливу цінового фактору на структурні коефіцієнти видів діяльності виробничої сфери регіону в поточних і порівнянних цінах;

- пропозиції по формуванню механізму управління інвестиційною привабливістю регіону, а саме: запропонована модель організаційно-економічного механізму підвищення інвестиційної привабливості регіону з позиції інтеграції процесного й системного підходів; вироблені пріоритетні напрямки розвитку комплексу загальних і селективних інструментів розвитку інвестиційного клімату в регіоні;

- схема формування механізму забезпечення економічної безпеки діяльності пов'язаної із залученням інвестицій у розвиток регіону, що охоплює систему соціально-економічних відносин на всіх рівнях (міжнародний, національний і регіональний) з позицій протидії зовнішнім і внутрішнім критичним загрозам.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо розробки механізмів формування і реалізації регіональної структурно-інвестиційної стратегії економічного росту органами влади державного, регіонального, місцевого й галузевого рівнів при розробці програмних документів у сфері розвитку інвестиційної діяльності та структурних зрушень в економіці.

Вищевказані рекомендації використовуються у практичній діяльності Миколаївської обласної асоціації автомобільних перевізників (довідка №14/03-073 від 08.07.2015р.); в навчальному процесі Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського (довідка №01/795 від 27.05.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Всі наукові результати, викладені в дисертації і винесені на захист, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, наукові результати та практичні розробки дисертаційного дослідження оприлюднені

автором на міжнародних науково-практичних конференціях серед яких найбільш важливими були: Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Проблеми і перспективи реалізації облікової, контрольної та аналітичної функцій у соціокультурному просторі сучасного бізнесу» (Донецьк, 2012); Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Інноваційний шлях розвитку суспільства: проблеми, досягнення та перспективи» (Кам'янець-Подільський, 2013 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Економіка в контексті інноваційного розвитку: стан та перспективи» (Ужгород, 2016 р.)

Публікації одержаних результатів. Основні результати дисертації висвітлено в 10 наукових працях, опублікованих автором, загальним обсягом 4,1 обл. вид. арк., в тому числі особисто автору належить 3,7 обл. вид. арк. У фахових наукових провідних виданнях, в тому числі у виданнях, що включені до наукометричних баз та видані за кордоном, опубліковано 7 статей обсягом 2,9 обл. вид. арк.

Обсяг та структура дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків. Дисертація викладена на 163 сторінках основного тексту, включає 21 таблицю, 28 рисунків. Список використаних літературних джерел містить 187 найменувань на 20 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні засади формування і реалізації регіональної структурно-інвестиційної стратегії економічного росту» досліджено наукові засади регулювання регіональних структурних зрушень і реалізації інвестиційної політики регіонів, обґрунтовано умови формування структурно-інвестиційної стратегії регіонів України, визначено особливості структурної трансформації соціально-економічної системи мезорівня в умовах глобалізації, досліджено інтеграційні процеси трансформації економічної структури регіональної економіки.

В результаті дослідження конкретизовано зміст поняття «трансформація економічної структури регіональної економіки», що за своєю суттю являє собою послідовний процес галузевої й територіальної реструктуризації економіки на мезорівні, цілями якого є стимулювання ресурсних потоків економічних суб'єктів в інноваційні проекти регіону, міжрегіональний перетік капіталу й трудових ресурсів, забезпечення стійкого розвитку регіонів.

Встановлено, що структурно-інвестиційна політика є методичною ланкою в теоретичному ланцюзі концептуальної трансформації господарського механізму, емпіричною межею якої є досягнення соціально-економічних цілей розвитку регіону. Управління розвитком структурно-інвестиційної політики та потенціалу регіону представлено як послідовний процес, що полягає в отриманні інформації, формуванні та реалізації впливів, що переводять його в новий стан. Виділені етапи формування інвестиційної політики регіону, представлена класифікація інструментів державного регулювання регіональних інвестиційних процесів, виявлені принципи взаємодії державних і регіональних органів влади, які базуються на розмежуванні повноважень в сфері

регулювання інвестиційної діяльності (рис. 1). Виявлені особливості розвитку інвестиційної діяльності в Україні, досліджена еволюція державної інвестиційної політики й виявлені її основні етапи, що розрізняються пріоритетами, формами, механізмами й нормативною базою державного регулювання.

Рис. 1. Інструменти регулювання регіональних інвестиційних процесів

Встановлено, що розвиток методичного забезпечення й інструментів інвестиційної політики регіону в умовах відбудовного росту повинен спиратися на ефективні схеми й алгоритми та базуватися на сучасних підходах, серед яких варто виділити ресурсно-результативний. Сутність підходу полягає в тому, що формування керуючих впливів на інвестиційний потенціал здійснюється відповідно до його участі в реалізації стратегії економічного росту регіону. Такий підхід дозволяє погоджувати інвестиційні ресурси з кінцевими результатами їх використання й виділити в підсумку по інвестиційних параметрах кластери, що передають імпульси розвитку іншим секторам економіки регіону за допомогою ринкових зв'язків, забезпечуючи збалансований розвиток.

На основі типології інтеграційних процесів на мезорівні виявлені стійкі тенденції й передумови інтеграційної трансформації економічної структури регіону на базі: консолідації ресурсів, самостійності й добровільності участі в інтеграції економічних агентів регіональної системи, взаємодії, стратегічній гнучкості й збалансованості, адекватності зовнішнього середовища для інтеграції, забезпечення економічної безпеки, екологічної й енергобезпеки.

Вони усувають існуючі розриви між потребами ринку й поточним станом регіональної ринкової інфраструктури. Найбільш важливими тенденціями регіонального поширення інтеграційних процесів трансформації економічної структури регіональної економіки є такі: пріоритет національних інтересів над регіональними інтересами в державному регулюванні процесу інтеграції; синергія технологічних укладів регіональних економік, що підвищує ефективність використання ресурсного потенціалу регіонів; врахування інтересів економічних суб'єктів в інтеграційному процесі; прояв економічного ефекту інтеграційного процесу трансформації економічної структури галузей регіональної економіки в паралельному здійсненні двох взаємозалежних процесів: а) у розвитку ринкових перетворень і б) в інтеграції національної економіки в глобальну економіку; зниження транзакційних витрат, що сприяють раціональному використанню ресурсів регіональної економіки й підвищенню ефективності виробництва.

Виявлено кількісні і якісні характеристики загроз інвестиційній безпеці регіональної економіки в умовах її структурної трансформації. До зовнішніх загроз відносяться фактори, що обумовлені причинами, не пов'язаними безпосередньо з економікою регіону і залежать від економічного й політичного стану країни, зміни соціальної або податкової політики, розвитку неконтрольованих інтеграційних процесів.

Виявлено напрямки подальшої гармонізації інструментарію трансформації економічної структури регіональної економіки, що націлені на підвищення ефективності інтеграційних процесів з урахуванням інтересів сторін за допомогою поєднання інструментів державного регулювання за об'єктом, часом й територією. Узгодження промислових, структурних й інноваційно складових елементів державної політики нівелюють негативні наслідки інноваційної реформаторської діяльності (дисбаланс, утриманство, бюрократизм) і підвищують ефект від управлінської діяльності регіональної влади.

У другому розділі **«Методичні засади формування і реалізації регіональної структурно-інвестиційної стратегії економічного росту»** досліджено методичний інструментарій оцінки структурної перебудови економіки регіонів, обґрунтовано методичні підходи до економічного обґрунтування інвестиційної політики регіону, розроблено моделі і методи формування інвестиційно-інноваційної політики регіону.

В результаті дослідження виділені особливості формування структурно-інвестиційної політики на регіональному рівні з обґрунтуванням кількісних й якісних орієнтирів соціально-економічного розвитку регіону і обґрунтована система оцінки структурних зрушень економічного комплексу регіону, що дозволяє визначити сприятливий для економіки конкретного регіону рівень структурної асиметрії.

Запропоновано систему показників ефективності реалізації регіональної структурної політики, що включає: економічну (бюджетну) ефективність, соціальну ефективність, інтегральну ефективність (табл. 1).

Система показників ефективності реалізації регіональної структурної політики

Вид ефективності	Роль в системі оцінки	Рекомендовані показники
Економічна (бюджетна)	Відображає рівень збалансованості споживання послуг, що фінансуються з бюджету, і вкладень підприємств окремих галузей у розвиток території в цілому	Динаміка бюджету; Надання бюджетних послуг підприємствам регіону; Частка доходів від підприємств регіону в дохідній частині бюджету; Співвідношення платежів відповідного галузевого сектору в бюджетну систему та надходження коштів з бюджету; Фінансові вкладення підприємств на розвиток території;
Соціальна	Відображає рівень якості життя населення	Валовий регіональний продукт на душу населення; Зайнятість населення у сфері обслуговування; Рівень середньодушового доходу; Особисте кінцеве споживання на душу населення в рік;
Інтегральна	Визначає інтегральний бюджетний ефект	Інтегральний показник ефективності структурної політики будується таким чином, що він буде зростати зі збільшенням структурної ефективності в діапазоні від 0 до 1.

Економічна (бюджетна) ефективність відображає рівень збалансованості споживання послуг, що фінансуються з бюджету, і вкладень підприємств окремих галузей у розвиток території в цілому, які можна оцінити за динамікою консолідованого бюджету, за часткою доходів від підприємств галузі в дохідну частину бюджету, за співвідношенням платежів в бюджетну систему, за тим, як відбувається фінансування підприємств галузі. Соціальна ефективність характеризує відповідність результатів господарської діяльності основним соціальним потребам і цілям суспільства, вона відображає рівень якості життя населення, що визначається умовами існування людини в сфері споживання і вимірюється через соціально-економічні показники. Інтегральна ефективність визначає комплексне відбиття сукупного інтегрального показника ефективності структурної політики, який будується відповідно до збільшення структурної ефективності.

На основі прогнозу змін галузевої структури Причорноморського регіону виділено основні компоненти регіональної структурної політики, що дозволяють врахувати особливості соціально-економічної системи мезорівня. Визначено основні напрямки структурної політики, що полягають у реалізації зовнішньоорієнтованої стратегії структурних зрушень і враховує особливості територіальних умов господарювання в умовах глобалізації, на основі економетричного моделювання, аналізу динаміки галузевої структури й розрахунку очікуваної зміни питомих ваг секторів економіки. Пріоритетним напрямком структурної політики регіону визначено розширення транзитних

функцій з обслуговування внутрішньоукраїнських і міжнародних господарсько-економічних зв'язків. У рамках здійснення державної структурної політики соціально-економічної системи мезорівня запропоновані напрями дозволять підвищити ефективність розробки та реалізації програм соціально-економічного розвитку, а це, в свою чергу, призведе до ефективної структуризації соціально-економічної системи мезорівня.

Розроблено методичний підхід до обґрунтування вибору та реалізації структурно-інвестиційної політики на регіональному рівні, що включає виявлення пріоритетів у соціально-економічному розвитку регіону методом експертного опитування та розробку комплексу взаємопов'язаних економіко-математичних моделей з метою ефективних витрат на обрані пріоритетні інфраструктурні регіональні програми. Значні структурні диспропорції розвитку регіонів, відсутність системи порівняних показників (індикаторів) їх розвитку залежно від параметрів зовнішнього і внутрішнього середовища; перевага якісних параметрів в оцінці рівня їх розвитку; облік динаміки розвитку середовищ і т.п. - формалізація цих процесів вкрай ускладнена, а залучення експертів дозволить виявити пріоритетні (значущі) напрями розвитку. Застосування моделей динамічного програмування, ігрових моделей дозволить в більшій мірі врахувати взаємодію різноманітних, різноспрямованих, різноефективних параметрів регіонального розвитку з метою досягнення гарантованого результату, що забезпечує сталий розвиток території.

Комплексний підхід до формування структурно-інвестиційної політики соціально-економічної системи мезорівня наведений на рис. 2.

Виявлено, що інноваційна діяльність суб'єктів ринкової економіки є одним з основних факторів розвитку регіональної економіки в умовах кризи й виступає як антикризовий захід, оскільки змушує суб'єкти господарювання регіону орієнтувати свою економічну діяльність на найбільш перспективні напрямки, зосереджувати свої обмежені ресурси на вирішенні стратегічних цілей на інноваційній основі.

В результаті дослідження визначені фактори, що забезпечують взаємозв'язок інноваційної й інвестиційної діяльності регіону, які покладені в основу використання кількісного методу побудови кореляційного поля аналізованих показників інноваційно-інвестиційної діяльності, що дозволяє визначити їх досить тісні зв'язки. Виявлено умови й передумови, що формують інноваційне середовище в регіональній економіці та характеризуються низькою інноваційною активністю суб'єктів економіки регіону, нерівномірністю розподілу інноваційного потенціалу за галузями і територіями регіону, дефіцитом у висококваліфікованих фахівцях, відсутністю освітньої бази підготовки кадрів для інноваційного підприємництва, недостатнім рівнем зв'язку науки з виробництвом, значним зносом основних фондів у галузях економіки, науки й науковому обслуговуванні, недостатністю фінансових коштів і т.д.

Рис. 2. Комплексний підхід до формування структурно-інвестиційної політики соціально-економічної системи регіону

Проаналізований стан і виявлені тенденції розвитку інноваційної діяльності на прикладі Миколаївської області дозволило сформулювати проблеми й визначити стратегічні пріоритети її інноваційного розвитку на основі реалізації комплексу організаційно-економічних заходів з урахуванням прогностичних потреб в інвестиційних ресурсах. Обґрунтовано основні напрямки формування інноваційної політики регіону на основі програм розвитку господарських комплексів і провідних галузей промисловості, що визначають розвиток економіки регіону та дозволяють підвищити ефективність використання державних інвестиційних ресурсів, оптимізувати структуру державного фінансування окремих галузей, забезпечити зниження ризику інноваційної діяльності й створити необхідні передумови для стійкого розвитку регіону.

Запропоновано концептуальний підхід до визначення часового лага розподілу впливу інвестицій на ріст валового регіонального продукту з використанням економіко-математичних методів. Відмінна риса підходу полягає в тому, що часовий лаг між інвестиціями й ефектом дозволяє формувати більш обґрунтовані прогностичні параметри інвестиційних потреб регіону при коригуванні програми його інноваційного розвитку. Обґрунтована залежність інвестицій в інноваційну діяльність регіону та валового регіонального продукту з використанням методів економіко-математичного моделювання, що дозволяє оцінити ступінь впливу обсягів

інвестування на розмір валового регіонального продукту й вплив макроекономічних показників на регіональні інвестиції. Розроблено модель для прогнозування потреб регіону в інвестиційних ресурсах для цілей його інноваційного розвитку, відмінною рисою якого є використання соціально-економічних параметрів регіону й методів лінійного програмування, що дозволяють мінімізувати відносне відхилення.

У *третьому розділі* «**Удосконалення механізмів формування і реалізації регіональної структурно-інвестиційної стратегії економічного росту**» запропоновано механізм управління інвестиційною привабливістю регіону, розроблено концепцію формування інтегрованої структурно-інвестиційної стратегії економічного розвитку регіону, обґрунтовано організаційно-економічні засади структурної трансформації і розвитку виробничої сфери регіону.

Обґрунтовано, що для підвищення ефективності інвестицій у розвиток регіону необхідним є врахування специфіки, історично сформованих основ й особливостей соціально-економічного укладу, підсистем, що входять у регіон і визначають рівень взаємозв'язків та глибину можливої взаємодії між підсистемами в регіоні у поточному інвестиційному процесі. Визначено умови соціально-економічного розвитку регіону, які необхідно враховувати при формуванні його інтегрованої структурно-інвестиційної стратегії такі як: підвищення інвестиційної привабливості підсистем на основі урахування їх специфічних особливостей; усунення інституціональних диспропорцій в регіоні; стимулювання інвестиційної діяльності підприємств й організацій у кожній підсистемі. Сформульовано основні цілі, завдання й принципи інвестиційної політики регіону, що дозволяють систематизувати й обґрунтувати схему формування й реалізацію інтегрованої інвестиційної стратегії розвитку округу.

Розроблено концепцію формування інтегрованої структурно-інвестиційної стратегії розвитку регіону, засновану на систематичній моніторинговій оцінці стану інвестиційних процесів підсистем, що входять у регіон, з використанням методів активізації цих процесів з урахуванням їх соціально-економічних, а також географічних і кліматичних особливостей.

Відповідно до розробленої концепції пріоритетні сфери інвестування вибираються на основі зведених оцінок привабливості і ступеня відповідності українським і міжрегіональним пріоритетам розвитку. Для реалізації інвестиційної стратегії регіону передбачається розвиток як локальних, так і «пронизуючих» галузей, до яких відносяться транспортно-логістична інфраструктура, оптово-роздрібна торгівля, в тому числі міжрегіональна, бізнес-інфраструктура, розвиток житлово-комунального господарства та телекомунікацій. Інтеграційний ефект полягає в тому, щоб розподіл інвестицій здійснювався таким чином, щоб отримати особливим способом більш повноцінний зворотний ефект максимальний в регіоні.

Розроблено моделі інвестиційної чутливості підсистем і рекомендації їх використання при формуванні стратегії регіону, що дозволяють порівнювати ефективність освоєння інвестицій незалежно від просторових характеристик

підсистем регіону та дозволяє точніше здійснювати розподіл загальних обсягів інвестицій у регіоні. Реалізація інтегрованої інвестиційної стратегії розвитку регіону сприятиме цілому ряду системних напрацювань, які позначаються на тенденції зростання економіки. Однак, жоден з напрямків інтегрованого інвестиційного розвитку регіону без державної підтримки, контролю та регулювання не може повністю вивести регіон зі стану хронічної недостатності темпів економічного розвитку.

В результаті дослідження розроблено пропозиції щодо формування механізму управління інвестиційною привабливістю регіону: запропонована модель організаційно-економічного механізму управління підвищенням інвестиційної привабливості регіону з позиції інтеграції процесного й системного підходів, заснована на виділенні в цьому механізмі керуючої підсистеми, впливаючої підсистеми, керованої підсистеми й інвесторів, що приймають суб'єктивні інвестиційні рішення після оцінки привабливості інвестиційного клімату регіону й взаємодіють з органами влади за різними комунікаційними каналами зв'язку; вироблені пріоритетні напрямки розвитку комплексу загальних і селективних інструментів розвитку інвестиційного клімату в регіоні, що сприятиме підвищенню привабливості бізнесу-середовища для інвесторів.

Запропоновано підхід до проведення структурного аналізу виробничої сфери, заснований на оцінці зв'язку впливу цінового фактору на структурні коефіцієнти видів діяльності виробничої сфери регіону в поточних і порівнянних цінах. Підхід дозволив виявити існуючі проблеми й конкурентні переваги Миколаївської області на основі системи індикаторів, що характеризують економічний потенціал виробничої сфери й ступінь його використання з метою коректування програм соціально-економічного розвитку регіону (табл. 2).

Таблиця 2

**Розрахунок структурного галузевого зсуву у виробничій сфері
Миколаївської області, %**

Показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2011–2014 рр.
Коефіцієнт інтенсивності структурного зрушення в поточних цінах	5,9	4,2	3,7	5,2	11,3
Темпи зростання обороту організацій виробничої сфери в поточних цінах	152,3	146,1	162,0	107,4	254,2
Коефіцієнт інтенсивності структурного зрушення в порівнянних цінах, 2011 р.	7,0	4,4	3,0	4,6	12,1
Темпи зростання обороту організацій виробничої сфери в порівнянних цінах, 2011 р.	122,8	127,0	137,7	103,3	180,5

Регіональну інвестиційну безпеку визначено як такий стан соціально-економічних відносин регіональної економічної системи, при якому вона здатна ефективно протистояти всім загрозам критичного характеру. Розроблено схему

формування механізму забезпечення економічної безпеки діяльності пов'язаної із залученням інвестицій у розвиток регіону, що охоплює систему соціально-економічних відносин на всіх рівнях (міжнародний, національний і регіональний) з позицій протидії зовнішнім і внутрішнім критичним загрозам (рис. 3).

Рис. 3. Формування системи регіональної інвестиційної безпеки

Виділені показники, що характеризують здатність економіки регіону до стійкого росту та найважливіші критерії й індикатори регіональної інвестиційної безпеки. Використання запропонованих індикаторів дозволить обґрунтовано приймати структурно-інвестиційні рішення на регіональному і загальнодержавному рівнях.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоноване нове вирішення важливого наукового і практичного завдання – розробки і обґрунтування механізмів формування і реалізації регіональної структурно-інвестиційної стратегії економічного росту. Отримані наукові результати дають можливість зробити наступні висновки теоретичного, методичного та прикладного характеру:

1. В результаті дослідження конкретизовано зміст поняття «трансформація економічної структури регіональної економіки», що за своєю суттю являє собою послідовний процес галузевої й територіальної реструктуризації економіки на мезорівні, цілями якого є стимулювання ресурсних потоків економічних суб'єктів в інноваційні проекти регіону, міжрегіональний перетік капіталу й трудових ресурсів, забезпечення стійкого розвитку регіонів.

2. Управління розвитком структурно-інвестиційної політики та потенціалу регіону представлено як послідовний процес, що полягає в отриманні інформації, формуванні та реалізації впливів, що переводять його в новий стан. Виділені етапи формування структурно-інвестиційної політики регіону, представлена класифікація інструментів державного регулювання регіональних інвестиційних процесів, виявлені принципи взаємодії державних і регіональних органів влади, які базуються на розмежуванні повноважень в сфері регулювання інвестиційної діяльності. В результаті дослідження виділені особливості формування структурно-інвестиційної політики на регіональному рівні з обґрунтуванням кількісних й якісних орієнтирів соціально-економічного розвитку регіону і запропоновано систему показників ефективності реалізації структурної політики, що включає: економічну (бюджетну) ефективність, соціальну ефективність, інтегральну ефективність.

3. Розроблено методичний підхід до обґрунтування вибору та реалізації структурно-інвестиційної політики на регіональному рівні, що включає виявлення пріоритетів у соціально-економічному розвитку регіону методом експертного опитування та розробку комплексу взаємопов'язаних економіко-математичних моделей з метою ефективних витрат на обрані пріоритетні інфраструктурні регіональні програми. Розкрито зміст механізму фінансування структурно-інвестиційних зрушень в регіоні й уточнено взаємозв'язки між різними джерелами, механізмами й інструментами фінансування інвестицій.

4. Побудоване кореляційне поле показників інноваційної й інвестиційної діяльності регіону, що забезпечує їх взаємодію, а також запропонований концептуальний підхід до визначення часового лагу розподілу впливу інвестицій на ріст валового регіонального продукту, що дозволяє формувати більш обґрунтовані прогностичні параметри інвестиційних потреб регіону при коректуванні програми його інноваційного розвитку, а також оцінювати ступінь насичуваності регіону інвестиційними ресурсами. Запропонована модель прогнозу інвестиційних потреб регіону, розроблена за допомогою методів лінійного програмування, мінімізує відносне відхилення і може бути застосована для прогнозування потреб в інвестиційних ресурсах для будь-якого регіону, а також у процесі розробки й коректування програм інноваційного розвитку регіонів.

5. На матеріалах Миколаївської області виконаний комплексний аналіз взаємозалежностей інвестицій і валового регіонального продукту; оцінений вплив реального обсягу валового регіонального продукту і реальної ставки відсотка на обсяг інвестування регіону. Це дозволяє оцінити ступінь впливу обсягів інвестування на розмір валового регіонального продукту, а також вплив макроекономічних показників (валовий регіональний продукт і ставки відсотку) на регіональні інвестиції. Підхід до виявлення даних залежностей може використовуватися для прогнозування інвестицій у кожному з регіонів при управлінні перспективною інноваційною діяльністю.

6. Розроблено концепцію формування інтегрованої структурно-інвестиційної стратегії розвитку регіону, засновану на систематичній моніторинговій оцінці стану інвестиційних процесів підсистем, що входять у

регіон, з використанням методів активізації цих процесів з урахуванням їх соціально-економічних, а також географічних і кліматичних особливостей. Розроблено моделі інвестиційної чутливості підсистем і рекомендації їх використання, при формуванні стратегії регіону, що дозволяють порівнювати ефективність освоєння інвестицій незалежно від просторових характеристик підсистем регіону та дозволяє точніше здійснювати розподіл загальних обсягів інвестицій у регіону.

7. В результаті дослідження розроблено пропозиції щодо формування механізму управління інвестиційною привабливістю регіону: запропонована модель організаційно-економічного механізму управління підвищенням інвестиційної привабливості регіону з позиції інтеграції процесного й системного підходів, заснована на виділенні в цьому механізмі керуючої підсистеми, впливаючої підсистеми, керованої підсистеми й інвесторів, що приймають суб'єктивні інвестиційні рішення після оцінки привабливості інвестиційного клімату регіону й взаємодіють з органами влади за різними комунікаційними каналами зв'язку; вироблені пріоритетні напрямки розвитку комплексу загальних і селективних інструментів розвитку інвестиційного клімату в регіоні, що сприятиме підвищенню привабливості бізнесу-середовища для інвесторів. На прикладі Миколаївської області розроблено рекомендації з формування сприятливого для інвесторів адміністративного середовища в регіоні, що дозволить підвищити якість функціонування регіональних органів влади й місцевого самоврядування, а також якість інформаційного забезпечення інвесторів; знизити адміністративні бар'єри.

8. В результаті дослідження розроблено підхід до проведення структурного аналізу виробничої сфери, заснований на оцінці зв'язку впливу цінового фактору на структурні коефіцієнти видів діяльності виробничої сфери регіону в поточних і порівняних цінах. Цей підхід дозволив виявити існуючі проблеми й конкурентні переваги Миколаївської області на основі системи індикаторів, що характеризують економічний потенціал виробничої сфери й ступінь його використання, з метою коректування програм соціально-економічного розвитку регіону. Застосовуючи системний підхід структурного аналізу з метою комплексного вивчення стану й розвитку галузей виробничої сфери, розглянутої як сукупність елементів відтворювальної системи, виробляються пропозиції з метою підвищення конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості й формування основ економічного росту, інституціональних змін, організації інноваційних виробництв.

9. Регіональну інвестиційну безпеку визначено як такий стан соціально-економічних відносин регіональної економічної системи, при якому вона здатна ефективно протистояти всім загрозам критичного характеру. Виявлено кількісні і якісні характеристики загроз інвестиційній безпеці регіональної економіки в умовах її структурної трансформації. До зовнішніх загроз відносяться фактори, обумовлені причинами, не пов'язаними безпосередньо з економікою регіону, що залежать від економічного й політичного стану країни, зміни соціальної або податкової політики, розвитку неконтрольованих інтеграційних процесів. Розроблено схему формування механізму забезпечення економічної безпеки

діяльності по залучення інвестицій у розвиток регіону, що охоплює систему соціально-економічних відносин на всіх рівнях (міжнародний, національний і регіональний) з позицій протидії зовнішнім і внутрішнім критичним загрозам. Виділені показники, що характеризують здатність економіки регіону до стійкого росту та найважливіші критерії й індикатори регіональної інвестиційної безпеки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Рехтета О.М. Оцінка стану зовнішнього державного боргу / О.М. Рехтета // Бізнес-навігатор. – 2013. – №2(31). – С.155-158.
2. Рехтета О.М. Формування цілісної ефективної інноваційної системи в регіонах/ О.М. Рехтета // Ефективна економіка: Електронне наукове фахове видання. – 2014. – № 7. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4223&p=1>
3. Рехтета О.М. Інтеграційні процеси трансформації економічної структури регіональної економіки / С.А. Бугаєнко, О.М. Рехтета // Економіка та держава. – 2015. – №9. – С. 51-54.
4. Рехтета О.М. Розвиток механізму управління інвестиційною привабливістю Миколаївської області / О.М. Рехтета // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 16. – С.93-97.
5. Рехтета О.М. Організаційно-економічний механізм залучення іноземних інвестицій в інноваційний розвиток регіону / О.М. Рехтета // Агросвіт. – 2015. – № 16. – С. 51-56.

Статті, опубліковані у виданнях, що включені до наукометричних баз та видані за кордоном

6. Рехтета А.Н. Экономическое обоснование инвестиционной политики региона / А.Н. Рехтета // Карельский научный журнал. – Россия, Тольятти. – 2015. – №3(12). – С. 88-92.
7. Рехтета А.Н. Формирования структурной политики экономики Украины / А.Н. Рехтета // Символ науки. – Россия, Уфа. – 2015. – №8. – С. 126-130.

Матеріали конференцій:

8. Рехтета О.М. Особливості вимірювання та проблеми управління зовнішнім державним боргом / О.М. Рехтета // Проблеми і перспективи реалізації облікової, контрольної та аналітичної функцій у соціокультурному просторі сучасного бізнесу: тези доп. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (25 квіт.2012 р.). – Донецьк: ДонНУЕТ, 2012. – С. 538-541.
9. Рехтета О.М. Інформаційне забезпечення управління зовнішнім державним боргом / О.М. Рехтета // Інноваційний шлях розвитку суспільства: проблеми, досягнення та перспективи: тези доп. Міжнар. наук.-практ. інтер. конф. (30-31 трав. 2013р.). – Кам'янець-Подільський, 2013. – С. 219-220.
10. Рехтета О.М. Механізми структурно-інвестиційної трансформації

виробничої сфери регіону / Т.В. Стройко, О.М. Рехтета // Економіка в контексті інноваційного розвитку: стан та перспективи: матеріали доповідей міжнародної науково-практичної конференції (12-13 лютого 2016р.).- Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2016.- Ч.1.- С.164-167

АНОТАЦІЯ

Рехтета О.М. Механізми формування і реалізації регіональної структурно-інвестиційної стратегії економічного росту . – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, 2016 р.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій з розробки механізмів формування і реалізації регіональної структурно-інвестиційної стратегії економічного росту.

Розроблено концепцію формування інтегрованої структурно-інвестиційної стратегії розвитку регіону, засновану на систематичній моніторинговій оцінці стану інвестиційних процесів підсистем, що входять у регіон, з використанням методів активізації цих процесів, з урахуванням їх соціально-економічних, а також географічних і кліматичних особливостей.

Удосконалено методичні засади обґрунтування вибору та реалізації структурно-інвестиційної політики на регіональному рівні. Обґрунтовано систему показників ефективності реалізації регіональної структурної політики. Запропоновано методичний підхід до визначення часового інтервалу розподілу впливу інвестицій на ріст валового регіонального продукту з використанням економіко-математичних методів і кореляційного поля показників інноваційної й інвестиційної діяльності регіону.

Ключові слова: економіка регіону, структурно-інвестиційна стратегія, ефективність інвестиційної політики, валовий регіональний продукт, структурний аналіз; організаційно-економічний механізм.

АННОТАЦИЯ

Рехтета А.Н. Механизмы формирования и реализации региональной структурно-инвестиционной стратегии экономического роста. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 - развитие производительных сил и региональная экономика. - Одесская национальная академия пищевых технологий, Одесса, 2016 г.

Диссертация посвящена обоснованию теоретико-методических основ и практических рекомендаций по разработке механизмов формирования и реализации региональной структурно-инвестиционной стратегии экономического роста.

Конкретизировано содержание понятия «трансформация экономической структуры региональной экономики», которое представлено как последовательный процесс отраслевой и территориальной реструктуризации экономики на мезоуровне, целями которого является стимулирование

ресурсных потоков экономических субъектов в инновационные проекты региона, межрегиональный переток капитала и трудовых ресурсов, обеспечение устойчивого развития регионов.

Выделены особенности формирования структурно-инвестиционной политики на региональном уровне с обоснованием количественных и качественных ориентиров социально-экономического развития региона и предложена система показателей эффективности реализации структурной политики, включая: экономическую (бюджетную) эффективность, социальную эффективность, интегральную эффективность.

Разработан методический подход к обоснованию выбора и реализации структурно-инвестиционной политики на региональном уровне, включая выявление приоритетов в социально-экономическом развитии региона методом экспертного опроса и разработку комплекса взаимосвязанных экономико-математических моделей с целью эффективных расходов на выбранные приоритетные инфраструктурные региональные программы.

Построено корреляционное поле показателей инновационной и инвестиционной деятельности региона, обеспечивающее их взаимодействие, а также предложен концептуальный подход к определению временного лага распределения влияния инвестиций на рост валового регионального продукта, что позволяет формировать более обоснованные прогнозные параметры инвестиционных потребностей региона при корректировке программы его инновационного развития, а также оценивать степень насыщенности региона инвестиционными ресурсами. На материалах Николаевской области выполнен комплексный анализ взаимозависимостей инвестиций и валового регионального продукта (ВРП); оценено влияние реального объема ВРП и реальной ставки процента на объем инвестирования региона. Это позволяет оценить степень влияния объемов инвестирования на размер валового регионального продукта, а также влияние макроэкономических показателей (ВРП и ставки процента) на региональные инвестиции.

Обоснована концепция формирования интегрированной структурно-инвестиционной стратегии развития региона, основанная на систематической мониторинговой оценке состояния инвестиционных процессов подсистем, входящих в регион, с использованием методов активизации этих действий с учетом их социально-экономических, а также географических и климатических особенностей.

Разработаны предложения по формированию механизма управления инвестиционной привлекательностью региона: предложена модель организационно-экономического механизма повышения инвестиционной привлекательности региона с позиции интеграции процессного и системного подходов, а также определены приоритетные направления развития комплекса общих и селективных инструментов развития инвестиционного климата в регионе. На примере Николаевской области разработаны рекомендации по формированию благоприятной для инвесторов административной среды в регионе, что позволит повысить качество функционирования региональных

органов власти и местного самоуправления, а также качество информационного обеспечения инвесторов; снизить административные барьеры.

Предложен подход к проведению структурного анализа производственной сферы, основанный на оценке связи влияния ценового фактора на структурные коэффициенты видов деятельности производственной сферы региона в текущих и сопоставимых ценах, который позволил выявить существующие проблемы и конкурентные преимущества Николаевской области на основе системы индикаторов, характеризующих экономический потенциал производственной сферы и степень его использования, с целью корректировки программ социально-экономического развития региона.

Разработана схема формирования механизма обеспечения экономической безопасности деятельности по привлечению инвестиций в развитие региона, охватывающая систему социально-экономических отношений на всех уровнях (международный, национальный и региональный) с позиций противодействия внешним и внутренним критическим угрозам. Выделены показатели, характеризующие способность экономики региона к устойчивому росту и важнейшие критерии и индикаторы региональной инвестиционной безопасности.

Ключевые слова: экономика региона, структурно-инвестиционная стратегия, эффективность инвестиционной политики, валовой региональный продукт, структурный анализ; организационно-экономический механизм.

SUMMARY

Rehteta A.M. Mechanisms of formation and implementation of regional structural investment strategy of economic growth. - Manuscript.

Thesis for a candidate of economic sciences, specialty 08.00.05 - the development of productive forces and regional economy. - Odessa National Academy of Food Technologies, Odessa, 2016.

The thesis is devoted to substantiation of theoretical and methodological foundations and practical recommendations for development of mechanisms of formation and implementation of regional structural investment strategy of economic growth.

The concept of creating an integrated structural and regional development investment strategy based on a systematic assessment of the monitoring processes investments subsystems within the region, using methods of activating these processes, taking into account their social, economic, and geographic and climatic features.

Methodical principles of justification of the choice and implementation of structural and investment policy at regional level. The system of performance implementation of regional structural policies. The methodical approach to determine the time interval distribution impact of investment on growth of gross regional product using economic and mathematical methods and the correlation parameters field of innovation and investment in the region.

Keywords: economy of the region, structural policies, the effectiveness of the investment policy, the gross regional product, structural analysis; organizational and economic mechanism.

Підписано до друку 14.03.2016 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Обл.-вид. арк. 0,9.
Ум. друк. арк. 0,9 Тираж 100 прим. Зам. № 297
Миколаївська обласна друкарня
54010 м. Миколаїв, вул. Паризької комуни, 3.